

4. Nicula V., Spânu S., Kharlamova G. (2019). Gastronomic Tourism, an Opportunity for Diversifying the Tourist Offer in the Sibiu Area. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv Economics* 1(202):48-54. DOI: [10.17721/1728-2667.2019/202-1/7](https://doi.org/10.17721/1728-2667.2019/202-1/7).

5. Cueva Chacón, P., Palla Prieto, M., Barton Carmen, M., Zubieta Zamudio, S. (2025). Gastronomic Identity as a Basis for Gastronomic Tourism's Development. An Exploration of Coastal Cuisine in El Salvador. In: Mejía, J., Cardona Reyes, H., Álvarez-García, J., del Río-Rama, M.d.l.C., Esparza-Huamanchumo, R.M. (eds) *Trends in the ICTs Toward Tourism, Hospitality and Gastronomy*. ITHGC 2022. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 1451. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-93550-3_18

6. Fernandes, J.M., Sousa, B.B., Correia, R. (2024). Place Knowledge Management in Promoting Gastronomic Tourism and Regional Development: A Case Study Applied to the Lampreia Festival in Portugal. In: Valeri, M. (eds) *Knowledge Management and Knowledge Sharing. Contributions to Management Science*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-37868-3_6

Курепін В.М.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри методики професійного навчання
Миколаївський національний аграрний університет*

ТУРИЗМ НА МИКОЛАЇВЩИНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Збройна агресія російської федерації завдала суттєвих збитків туристичній галузі Миколаївської області, спричинивши її тривалу кризу та стагнацію. Вже четвертий рік поспіль через високий рівень безпеки та постійну загрозу з боку держави-агресора для мешканців регіону та потенційних відвідувачів залишається недоступним морський відпочинок. До початку повномасштабних воєнних дій Миколаївщина розглядалася як перспективний напрям розвитку внутрішнього туризму, а місцева влада мала на меті формування позитивного туристичного іміджу області. Проте реалізацію цих стратегічних планів було перервано внаслідок воєнних дій та пов'язаних із ними ризиків. Наразі туристична ситуація в регіоні залишається напруженою.

До початку повномасштабного вторгнення на території Миколаївської області здійснювалася активна діяльність, спрямована на розвиток туристичної сфери. Значна увага приділялася відродженню та популяризації елементів традиційної культурної спадщини, зокрема Таврійського розпису. На основі цього символічного мистецького елементу було розроблено туристичну сувенірну лінійку, що мала на меті формування пізнаного регіонального бренду.

Паралельно проводилася робота з надання природним територіям Коблівської об'єднаної територіальної громади статусу курорту місцевого значення «Коблеве». Важливим кроком у напрямі наукового обґрунтування розвитку туристично-рекреаційного потенціалу стало проведення комплексного дослідження щодо розподілу природно-лікувальних ресурсів та визначення курортно-рекреаційних можливостей територіальних громад.

У 2021 році було розпочато ремонт автомобільної траси Т-15-07 «Миколаїв - Парутине - Очаків - база відпочинку «Чорноморка»», яка мала стати складовою частиною масштабного інвестиційного туристичного проєкту «Миколаївська Рів'єра». Концепція цього проєкту передбачала формування інтегрованого туристичного маршруту [1, с. 39], який би об'єднав транспортну, рекреаційну та культурну інфраструктуру. Основною метою ініціативи було створення сучасної мережі автомобільних доріг, велосипедних маршрутів та морських сполучення між курортними зонами Чорноморського побережжя регіону. У межах проєкту «Миколаївська Рів'єра» планувалося поєднати міста Миколаїв та Очаків, населені пункти Чорноморка, Рибаківка, Лугове, Морське та Коблеве, а також територіальні громади - Куцурубську, Радсадівську, Очаківську, Чорноморську та Коблівську. До туристичної мережі також мали бути включені Тілігульський ландшафтний парк, виноробні підприємства регіону та устрична ферма «Скіфія». Центральним елементом проєкту визначався Національний заповідник «Ольвія».

Крім того, в Миколаївській області здійснювалися роботи з створення туристично-сервісної інфраструктури у межах популярних природних та історично-культурних об'єктів. Зокрема, активна діяльність проводилася у туристичній локації Актівського каньйону, розташованого у селі Актове Олександрівської селищної ради Вознесенського району. Аналогічні заходи впроваджувалися на території Національного історико-археологічного заповідника «Ольвія» біля села Парутине. На початок 2022 року в межах реалізації зазначених ініціатив було розроблено проєкти візуалізації майбутніх об'єктів [2, с. 382], а також схеми розміщення тимчасових споруд, необхідних для облаштування туристично-сервісних зон у визначених туристичних локаціях.

У 2022 році туристичний сезон на Миколаївщині фактично не відбувся. Основною причиною цього стала повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України, що призвела до різкого зниження рівня безпеки в регіоні. Додатковим обмежувальним фактором став заборона на відвідування пляжів та купання в морі [3, с. 267]. Берегова смуга від баз відпочинку села Коблеве до мису Очаківський була офіційно визнана непридатною для купання та відпочинку на воді. Ці території залишаються потенційно десантно-небезпечними та частково замінованими, що унеможливує їх використання.

Окремим серйозним викликом для регіональної туристичної індустрії стала окупація курортно-рекреаційної території Кінбурнської коси. Це не тільки виключило один із найпривабливіших природних об'єктів із туристичної карти Миколаївщини, а й створило загрозу для функціонування інших морських курортів області через безпосередню близькість.

Крім зупинки туристичної діяльності у традиційному форматі, представники туристичного бізнесу Миколаївщини були активно залучені до гуманітарних та волонтерських ініціатив. Частина закладів перепрофілювалася для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, дітей, а також для надання допомоги Збройним силам України.

Незважаючи на складну безпекову ситуацію, в регіоні залишалася можливість відвідування окремих природних та рекреаційних об'єктів, що не

становили загрози для життя населення. Зокрема, було дозволено перебування на території лісових урочищ та пов'язаних із ними туристичних локацій - «Лабіринт», «Васильова пасіка», «Грушівка», «Лівобережжя», а також у кемпінгових зонах, що розташовані в межах Вознесенського та Первомайського районів та Коблівської територіальної громади. Крім того, з метою підтримки внутрішнього туризму у безпечних межах було організовано зону відпочинку на території Регіонального ландшафтного парку «Тилігульський», що сприяло частковому збереженню туристичної активності навіть в умовах воєнного стану.

Порівняння довоєнного періоду з сучасним станом туристичної сфери Миколаївської області свідчить про суттєві зміни як у структурі туристичних локацій, так і в обсягах туристичного потоку. Незважаючи на складні умови воєнного стану окремі заклади розміщення відновили роботу [4, с. 184], зокрема ті, що мають власні басейни та можуть забезпечити відпочинок у відносно безпечних умовах. Зросла популярність відпочинку на внутрішніх водоймах - насамперед в окремих ділянках Актівського каньйону, біля озера Мальта та Мигійські пороги.

Водночас кількість відвідувачів області зазнала різкого скорочення. За орієнтовними оцінками, у 2022-2023 роках туристичний потік зменшився приблизно на 82% порівняно з довоєнними показниками. У 2024 році кількість потенційних туристів та відпочивальників, які побували в Миколаївській області, становила близько 100-120 тисяч осіб. Цей показник є орієнтовним через значне число внутрішньо переміщених осіб, що ускладнює точний статистичний облік.

Чорноморське побережжя Миколаївської області визначене військовим командуванням України як потенційний рубіж оборони, що зумовлює необхідність збереження його в стані обмеженого доступу. Додатковим фактором небезпеки залишається висока ймовірність детонації морських мін та інших вибухонебезпечних предметів, що перебувають у прибережній зоні. У зв'язку з цим перебування громадянського населення та туристів на пляжах Чорноморського побережжя Миколаївщини у літній оздоровчий період під час дії воєнного стану не передбачається. Зважаючи на те, що до початку повномасштабного вторгнення основна частка фінансових надходжень туристичної галузі Миколаївської області формувалася саме за рахунок діяльності морських курортів, наслідки їх зупинки мають масштабний і тривалий характер. Крім того, за рішенням Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій Миколаївській обласній військовій адміністрації було доручено опрацювати питання щодо продовження дії заборони на відвідування місць масового відпочинку населення на водних об'єктах до завершення воєнного стану.

Попри обмеження, пов'язані з воєнним станом, мешканці Миколаївщини та гості області все ж таки мають можливість для відпочинку та відновлення на безпечних рекреаційних територіях. Одними з найпопулярніших місць залишаються регіональний ландшафтний парк «Тилігульський» [5, с. 230], зона відпочинку «Коблеве» (без доступу до пляжу), Мигійські пороги в межах

Мигіївської сільської територіальної громади, Актівський каньйон та Трикратський ліс, розташовані на території Олександрівської громади.

Регіональний ландшафтний парк «Тилігульський» є однією з найбільших природоохоронних територій області - його загальна площа становить майже 10 тисяч гектарів, з яких близько 1 гектара відведено під рекреаційну діяльність. На території парку створені комфортні умови для короткочасного відпочинку туристів: функціонує равликівська ферма, обладнана спортивно-рекреаційна зона для зайняття водними видами спорту тощо.

Тилігульський лиман вирізняється серед водойм південного регіону України як найчистіший, найглибший і найпрозоріший. Територія лиману входить до складу національного природного парку, що зумовлює необхідність дбайливого ставлення до його екосистеми, зокрема представників місцевої флори та фауни. Мігійські пороги, розташовані в межах Первомайського району, є ділянкою річки Південний Буг, що протікає крізь вузький каньйон. Цей природний комплекс включає відомі пороги, такі як «Гарт», «Червоні ворота» та «Інтеграл». Протягом тривалого часу Мігійські пороги залишаються одним із провідних центрів активного туризму в Україні. Місцевість є особливо привабливою для зайняти рафтингом і водним слаломом [6, с. 114].

Актівський каньйон розташований на річці Мертвовод поблизу села Актове Вознесенського району Миколаївської області. Його глибина сягає 40-50 метрів, а площа перевищує 250 гектарів. Цей природний об'єкт є унікальним комплексом лісових і водних екосистем із характерним поєднанням скельних утворень та гранітних валунів. За своїми геолого-ландшафтними характеристиками Актівський каньйон не має аналогів у Європі, адже у мініатюрі з високою точністю відтворює морфологічні особливості відомих каньйонів Північної Америки.

Поблизу села Трикрати Вознесенського району, серед розлогого кам'янистого степу, розташований старовинний лісовий масив, у якому мешкають численні види тварин, птахів та комах. Могутні дуби, вік яких перевищує 150 років, створюють атмосферу величності та певної містичності. Заснування лісу пов'язують із діяльністю місцевого поміщика, графа Віктора Скаржинського, який, за переказами, покаравши висадити ліс та прокопати русло річки у посушливому степу на знак любові до обраниці. Незважаючи на воєнний стан, цей природний комплекс і сьогодні приваблює чисельних туристів та мешканців Миколаївщини [7, с. 507].

Озеро Мальта розташоване біля Вознесенського району Миколаївської області. У минулому на цьому місці функціонував гранітний кар'єр, однак із часом одна з його виробок заповнилася ґрунтовими водами, утворивши штучну водойму. Глибина озера деколи сягає 60 метрів. Внаслідок техногенного походження дно водоймища має нерівний рельєф: у деяких місцях спостерігаються глибокі обриви, тоді як у інших - пологі мілини, що створюють безпечні умови для купання. Нині озеро Мальта є популярним місцем відпочинку, куди приїжджають туристи, щоби поплавати та насолодитися сонячними.

Розвиток туристичної галузі в Миколаївській області наразі не є пріоритетним напрямом у зв'язку з воєнними діями, однак поступово формуються соціально-економічні та інфраструктурні передумови для її відновлення та подальшого розвитку у післявоєнний період.

У період воєнних дій Миколаївщину відвідала значна кількість іноземців. Внаслідок бойових дій про регіон дізнався весь світ: героїчна оборона перших місяців війни, а також події, що відбувалися у місті та області, неодноразово ставали темою публікацій провідних світових медіа. Це сприяло встановленню міжнародних партнерських зв'язків та зростанню пізнаваності Миколаївщини за межами України. Хоча такі візити важко віднести до традиційного туризму [8, с. 481]., слід зазначити, що Миколаїв ніколи раніше не приймав такої кількості іноземців, як цей період.

Таким чином, в період воєнного стану туристична галузь Миколаївщини зазнала суттєвого спаду, що зумовлено об'єктивними факторами безпеки, економічними труднощами та руйнуванням інфраструктури. При цьому регіон зберігає значний туристичний потенціал завдяки унікальним природним, історично-культурним та рекреаційним. Під впливом воєнних подій Миколаївщина набула широкої міжнародної відомості, зокрема завдяки героїчній обороні та активній співпраці з іноземними партнерами. Хоча це не можна розглядати як розвиток традиційного туризму, підвищення інтересу до регіону створює передумови для його розвитку. Після завершення війни та стабілізації безпекової ситуації Миколаївська область має перспективи для відновлення та подальшого розвитку туристичної сфери за умови належної підтримки держави, інвестицій у відновлення інфраструктур

Список використаних джерел:

1. Курепін В. М., Іваненко В. С. Туризм під час воєнного стану: організація безпечного відпочинку. Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності: глобальні виклики : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 1 квітня 2024 р.). Харків : Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, 2024. С. 37-39. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17467>.
2. Шиян Б. В., Сухорукова А. Л. Маркетингові підходи для стимулювання внутрішнього туризму в Україні. Маркетингові та організаційні механізми повоєнного розвитку галузі гостинності та туризму України : зб. тез доповідей II міжнародної наук.-практ. конф. (26-27 листопада 2024 року, м. Харків). Ч. 1. Харків : НТУ «ХПІ», 2024. С. 381-382. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/19694>.
3. Іваненко В. С., Курепін В. М. Реалізація заходів цивільного захисту у реформах місцевого самоврядування // Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали X всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 25-27 жовтня 2023 року). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 265-268. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15758>.
4. Курепін В. М. Розвиток сфери туризму на Миколаївщині під час воєнного стану. Стратегічні перспективи туристичної та готельно-ресторанної індустрії в Україні : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Умань, 30 жовтня 2023 р.). Умань : ВПЦ «Візаві», 2023. С. 181-185. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16084>.
5. Іваненко В. С. Туристично-рекреаційний потенціал Миколаївської області: ландшафтний парк «Тилігульський» // Розвиток туристичної галузі та індустрії гостинності:

проблеми, перспективи, конкурентоздатність : матеріали I Міжнародної конференції здобувачів та молодих вчених, м. Дніпро, 25 березня 2021р. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2021. С. 230-232.
URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9111>.

6. Іваненко В. С. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму на Миколаївщині // Academician Leo Berg – 140 years: Collection of Scientific Articles Bendery, March 12, 2021 – Bendery. Moldova : Eco-TIRAS International Association of River Keepers, 2021. С. 110-115.
URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8863>.

7. Шаркова В. Ю., Сухорукова А. Л. Туристичні ресурси регіонів України в умовах воєнного стану // Маркетингові та організаційні механізми повоєнного розвитку галузі гостинності та туризму України : зб. тез доповідей I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків , 14-15 листопада 2023 року). Частина 1. Харків : НТУ «Харківський політехнічний інститут», 2023. С. 506-509. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15926>.

8. Муленко І. П., Сухорукова А. Л. Вплив паблік рілейшнз на лояльність клієнтів готельних мереж. Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку науки та освіти : збірник тез доповідей III міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Полтава, 24-26 квітня 2025 р.). Полтава : Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2025. С. 479-482.
<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/21839>.